

Puolustusvoimien kehittämisohjelma 1962

Suomen puolustusvoimien kehittäminen oli 1960-luvun alussa lähtenyt verraten hyvin käyntiin. Puolustusmenot nousivat noottikriisiä seuranneena vuonna 1962 noin 2,5 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Berliinin kriisin lauettua ja noottikriisin muiston haalistuessa puolustusbudjetti asettui jälleen tavanomaiselle tasolle, noin 1,5 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Pääesikunnassa noottikriisin aikoihin valmistettu perushankintaohjelma julkistettiin keväällä 1962. Perustelut ja tavoitteet esiteltiin painetussa kirjasessa Puolustuslaitoksen kehittäminen 1960-luvulla. Valtioneuvosto kielsi kuitenkin sen laajan jakelun, koska asia haluttiin ensin käsitellä ja päättää normaalissa järjestyksessä puolustusneuvostossa.

Puolustusvoimien kehittämisohjelma (K-ohjelma) olisi merkinnyt puolustusmenojen nostamista kaksinkertaisiksi eli noin kolmeen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Selvä painopiste oli asetettu puolueettomuuden suojaamisessa tärkeiden ilma- ja meripuolustuksen hankintoihin. Niihin olisi käytetty 57 prosenttia koko perushankintojen määrästä, jolloin maavoimille olisi jäänyt 27 prosenttia.

K-ohjelma oli kahden vuoden aikana useaan kertaan puolustusneuvoston käsittelyssä, ja myös tasavallan presidentti pidettiin hyvin tietoisena sen sisällöstä, joka vähitellen muuttui ja tarkentui. Suunnitelman mukaan puolustusvoimia oli määrä kehittää erityisesti liittämällä ilma- ja merivoimien joukkojen ohella maavoimien sodan ajan kokoonpanoon uusia joukkoja useita prikaateja, jotka olisi varustettu uudenaikaisella aseistuksella.

Poliittinen päätöksenteko K-ohjelman osalta hankaloitui kriisitietoisuuden vähetessä ja valtion rahapulan pahetessa. Hallitukset olivat edelleen lyhytikäisiä, ja lisäksi sosialidemokraattisen puolueen sisäinen valtakamppailu vaikeutti tarvittavan kannatuksen hankkimista ohjelman toteutukselle. Erityisen vaikeaksi osoittautui saada aikaan päätös perushankintalaiksi, joka olisi määrittänyt rahoituksen puitteet usean vuoden ajaksi.

Puolustusneuvosto hyväksyi helmikuussa 1964 K-ohjelman toteuttamiseksi laaditun perushankintalain luonnoksen, mutta hallitus ei sitten vienyt lakialoitetta eduskuntaan. Sen sijaan kehitettiin menettely, jonka puitteissa oli mahdollista tehdä usean budjettikauden yli kestäviä tilausvaltuuksia.

Presidentti Kekkonen ei pitänyt sopivana, että puolustusvoimien edustajat kävivät voimakasta kampanjaa eduskunnan taivuttamiseksi K-ohjelman vaatiman rahoitusohjelman kannalle. Perushankintalain säätämiseksi oli myös lehdistössä julkaistu puolustusvoimien toimittamia kirjoituksia, joissa propagoitiin ohjelman välttämättömyyttä. Syntynyt kiista viilensi pitkään presidentin ja puolustusvoimien johdon välisiä suhteita.

Erimielisyyksien syyt olivat silloisessa sotilaspoliittisessa tilanteessa. Suurvaltojen valmistuessa yhä voimakkaampia ydinaseita ja kehittäessä tavanomaisten asevoimiensa hyökkäyskykyä ei ollut helppoa osoittaa, että suurelta osin menojen lisäykset kohottaisivat merkittävästi puolustuskykyä. Lisäksi yya-sopimuksen olemassaolo vaikeutti puolustusvalmistelujen suuntaamista maahyökkäyksen todennäköisimpään suuntaan. Suomen ilmapuolustusta oli mahdotonta saada kohtuukustannuksin tehokkaaksi torjumaan suurvallan ilmavoimien ylilentöjä ja suoranaisia hyökkäyksiä, tulivat ne mistä suunnasta tahansa. Kukaan ei voinut pätevästi todistaa, että K-ohjelman mukainen

ilmavoimien 21 torjuntahävittäjän vahvuuden kasvattaminen 60:een tai laivaston rakentaminen 10 000 tonnin luokkaan olisi ratkaissut Suomen turvallisuusongelman.

Lähteet: Puolustuslaitoksen kehittäminen 1960-luvulla (Pääesikunta, Helsinki 1962); Pekka Visuri, Idän ja lännen välissä – puolustuspolitiikka presidentti Kekkonen kaudella (2. p. 2010), s. 117-121; Pertti Salminen, Puolueettomuuden nimeen (1995), s. 214 - 220; Sakari Simelius, Puolustusvoimien puolesta (1983), s. 197 - 213; Juhani Suomi, Presidentti (1994), s. 237 - 241.